A BÍRÓSÁG ÍTÉLETE (nagytanács)

2018. november 6.*[i]

„Előzetes döntéshozatal – Szociálpolitika – Munkaidő-szervezés – 2003/88/EK irányelv – 7. cikk – A fizetett éves szabadsághoz való jog – A munkavállaló halála miatt megszűnő munkaviszony – A munkavállaló által ki nem vett fizetett éves szabadság pénzbeli megváltásának a munkavállaló örökösei részére történő kifizetését akadályozó nemzeti szabályozás – A nemzeti jognak az uniós joggal összhangban álló értelmezésére vonatkozó kötelezettség – Az Európai Unió Alapjogi Chartája – A 31. cikk (2) bekezdése – Magánszemélyek közötti jogvitákban való felhívhatóság”

A C-569/16. és C-570/16. sz. egyesített ügyekben,

az EUMSZ 267. cikk alapján benyújtott két előzetes döntéshozatal iránti kérelem tárgyában, amelyeket a Bundesarbeitsgericht (szövetségi munkaügyi bíróság, Németország) a Bírósághoz 2016. november 10-én érkezett, 2016. október 18-i határozataival terjesztett elő

a **Stadt Wuppertal**

és

Maria Elisabeth Bauer

között folyamatban lévő eljárásban (C-569/16),

valamint

a **Volker Willmeroth** (mint a TWI Technische Wartung und Instandsetzung Volker Willmeroth eK tulajdonosa)

és

Martina Broßonn

között folyamatban lévő eljárásban (C-570/16),

A BÍRÓSÁG (nagytanács),

tagjai: K. Lenaerts elnök, J.–C. Bonichot, A. Prechal (előadó), M. Vilaras, T. von Danwitz, F. Biltgen, K. Jürimäe, C. Lycourgos tanácselnökök, M. Ilešič, J. Malenovský, E. Levits, L. Bay Larsen, és S. Rodin bírák,

főtanácsnok: Y. Bot,

hivatalvezető: A. Calot Escobar,

* Az eljárás nyelve: német.

tekintettel az írásbeli szakaszra,

figyelembe véve a következők által előterjesztett észrevételeket:

– a Stadt Wuppertal képviseletében T. Herbert Rechtsanwalt,

– M. Broßonn képviseletében O. Teubler Rechtsanwalt,

– az Európai Bizottság képviseletében M. van Beek és T. S. Bohr, meghatalmazotti minőségben,

a főtanácsnok indítványának a 2018. május 29-i tárgyaláson történt meghallgatását követően,

meghozta a következő

Ítéletet

1 A jelen előzetes döntéshozatal iránti kérelmek a munkaidő-szervezés egyes szempontjairól szóló, 2003. november 4-i 2003/88/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL 2003. L 299., 9. o.; magyar nyelvű különkiadás 5. fejezet, 4. kötet, 381. o.) 7. cikkének, valamint az Európai Unió Alapjogi Chartája (a továbbiakban: Charta) 31. cikke (2) bekezdésének értelmezésére vonatkoznak.

2 E kérelmeket a C-569/16. sz. ügyben a Stadt Wuppertal (Wuppertal város, Németország) és Maria Elisabeth Bauer, valamint a C-570/16. sz. ügyben a Volker Willmeroth, mint a TWI Technische Wartung und Instandsetzung Volker Willmeroth eK tulajdonosa, és Martina Broßonn között, annak tárgyában folyamatban lévő két jogvita keretében terjesztették elő, hogy Wuppertal város és V. Willmeroth, mint M. E. Bauer elhunyt férjének, illetve M. Broßonn elhunyt férjének a volt munkáltatói, megtagadták az említett személyekkel szemben a házastársuk által a halálát megelőzően ki nem vett fizetett éves szabadság pénzbeli megváltásának a kifizetését.

Jogi háttér

Az uniós jog

3 A munkaidő-szervezés egyes szempontjairól szóló, 1993. november 23-i 93/104/EK tanácsi irányelv (HL 1993. L 307., 18. o.; magyar nyelvű különkiadás 5. fejezet, 2. kötet, 197. o.) negyedik preambulumbekezdése szerint:

„mivel a 11 tagállam állam- és kormányfője által a strasbourgi Európai Tanács 1989. december 9-i ülésén elfogadott, a munkavállalók alapvető szociális jogairól szóló közösségi charta […] 8. […] pontj[a] megállapítja, hogy:

»[…]

8. Az Európai Közösségben minden munkavállalónak joga van a heti pihenőidőre és az éves fizetett szabadságra, amelynek időtartamát progresszíven kell harmonizálni a nemzeti gyakorlatoknak megfelelően.

[…]«”

4 Amint az a 93/104 irányelvet hatályon kívül helyező 2003/88 irányelv (1) preambulumbekezdéséből kitűnik, ez utóbbi irányelv egységes szerkezetbe foglalta a 93/104 irányelv rendelkezéseit.

5 A 2003/88 irányelv (4)–(6) preambulumbekezdése értelmében:

„(4) A munkavállalók munkahelyi biztonságának, higiéniájának és egészségének javítása olyan cél, amely nem rendelhető alá pusztán gazdasági megfontolásoknak.

(5) Minden munkavállalónak megfelelő tartamú pihenőidő jár. A pihenés fogalmát időegységekben, azaz napokban, órákban és/vagy ezek részeiben kell kifejezni. A[z Európai Unió] munkavállaló[i] számára biztosítani kell a minimális napi, heti és évi pihenőidőt, valamint a megfelelő szüneteket. […]

(6) Figyelembe kell venni a Nemzetközi Munkaügyi Szervezetnek a munkaidő-szervezésre, ideértve az éjszakai munkára vonatkozó elveit.”

6 A 2003/88 irányelv 7. cikke, amely azonos szöveggel átveszi a 93/104 irányelv 7. cikkét, a következőképpen rendelkezik:

„(1) A tagállamok meghozzák a szükséges intézkedéseket annak biztosítására, hogy minden munkavállalót legalább négy hét [helyesen: négy hét fizetett] éves szabadság illessen meg a nemzeti jogszabályok és/vagy gyakorlat által megállapított ilyen szabadságra való jogosultság és a szabadság biztosítása [helyesen: és ennek megadása] feltételeinek megfelelően.

(2) Az éves szabadság [helyesen: A fizetett éves szabadság] minimális időtartama nem helyettesíthető annak fejében nyújtott juttatással [helyesen: pénzbeli megváltással], a munkaviszony megszűnésének esetét kivéve.”

7 A 2003/88 irányelv 17. cikke előírja, hogy a tagállamok eltérhetnek ezen irányelv bizonyos rendelkezéseitől. Mindazonáltal annak 7. cikkét illetően az eltérés nem megengedett.

A német jog

8 Az 1963. január 8-i Bundesurlaubsgesetz (a munkavállalói szabadságról szóló szövetségi törvény; BGBl. 1963, 2. o.) 2002. május 7-i változata (BGBl. 2002 I, 1529. o.; a továbbiakban: BurlG) 7. §-ának (4) bekezdése a következőképpen rendelkezik:

„Ha a szabadságot a munkaviszony megszűnése miatt egészben vagy részben már nem lehet kiadni, azt pénzben kell megváltani.”

9 A Bürgerliches Gesetzbuch (polgári törvénykönyv; a továbbiakban: BGB) 1922. §-ának (1) bekezdése „Egyetemes jogutódlás” cím alatt a következőképpen rendelkezik:

„Az ember halálával (öröklés megnyílása) hagyatéka (örökség) mint egész száll át egy vagy több emberre (örökösök).”

Az alapeljárások és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések

10 M. E. Bauer egyedüli örököse a 2010. december 20-án elhalálozott férjének, akit Wuppertal város foglalkoztatott. Ez utóbbi elutasította M. E. Bauer kérelmét az azon 25 nap fizetett éves szabadságnak megfelelő, 5857,75 euró összegű pénzbeli megváltás kifizetésére vonatkozóan, amelyet a férje a halála időpontjáig nem vett ki.

11 M. Broßonn egyedüli örököse a férjének, akit a 2003-as évtől V. Willmeroth foglalkoztatott, és aki 2013. január 4-én elhunyt, miután 2012 júliusától betegség miatt munkaképtelenné vált. V. Willmeroth elutasította M. Broßonn kérelmét az azon 32 nap fizetett éves szabadságnak megfelelő, 3 702,72 euró összegű pénzbeli megváltás kifizetésére vonatkozóan, amelyet a férje a halála időpontjáig nem vett ki.

12 M. E. Bauer és M. Broßonn – mindkettő a saját ügyében – az említett pénzbeli megváltás kifizetésére irányuló kérelemmel fordult az illetékes Arbeitsgerichthez (munkaügyi bíróság, Németország). E kérelmeknek helyt adtak, és a Wuppertal város, illetve a V. Willmeroth által az ezen elsőfokú ítéletek ellen benyújtott fellebbezéseket az illetékes Landesarbeitsgericht (munkaügyi fellebbviteli bíróság, Németország) elutasította. Wuppertal város és V. Willmeroth ezt követően a kérdést előterjesztő bírósághoz, a Bundesarbeitsgerichthez (szövetségi munkaügyi bíróság, Németország) felülvizsgálati kérelmet nyújtott be e határozatokkal szemben.

13 A kérdést előterjesztő bíróság mindkét ügyben emlékeztet ez egyes előzetes döntéshozatalra utaló határozatokban arra, hogy a Bíróság a 2014. június 12-i Bollacke ítéletben (C-118/13, EU:C:2014:1755) már kimondta, hogy a 2003/88 irányelv 7. cikkét úgy kell értelmezni, hogy azzal ellentétes az olyan nemzeti jogszabály, illetve nemzeti gyakorlat, amely előírja, hogy a fizetett éves szabadsághoz való jog anélkül szűnik meg, hogy jogot keletkeztetne a még ki nem vett fizetett éves szabadság pénzbeli megváltására, ha a munkaviszony a munkavállaló halála miatt szűnik meg.

14 A kérdést előterjesztő bíróság mindazonáltal azt kívánja megtudni, hogy ugyanez-e a helyzet, ha a nemzeti jog kizárja, hogy egy ilyen pénzbeli megváltás az örökség részévé váljon.

15 E tekintetben az említett bíróság közli, hogy a BUrlG 7. §-a (4) bekezdésének a BGB 1922. §-ának (1) bekezdésével összefüggésben történő értelmezése ugyanis arra a következményre vezet, hogy a munkavállaló fizetett éves szabadsághoz való joga az elhalálozásával megszűnik, így azt nem lehet pénzbeli megváltáshoz való joggá alakítani, és az az örökségnek sem lehet része. A kérdést előterjesztő bíróság ezenfelül pontosítja, hogy az említett rendelkezések bármely más értelmezése *contra legem*, és ennélfogva azt nem lehet elfogadni.

16 Márpedig egyrészt a kérdést előterjesztő bíróság emlékeztet arra, hogy a Bíróság a 2011. november 22-i KHS ítéletben (C-214/10, EU:C:2011:761) megállapította, hogy a fizetett éves szabadsághoz való jog megszűnhet a referenciaév végétől számított tizenöt hónapon belül, mivel már nem érhető el az említett szabadság célja, azaz, annak a lehetővé tétele, hogy a munkavállaló pihenhessen, másrészt pedig rendelkezésére álljon a kikapcsolódásra és szabad időtöltésre alkalmas idő. Másrészt a kérdést előterjesztő bíróságban, megállapítva, hogy e cél abban az esetben sem tűnik elérhetőnek, ha a munkavállaló elhalálozott, az a kérdés merült fel, hogy a fizetett éves szabadsághoz és a ki nem vett fizetett éves szabadság pénzbeli megváltásához való jog megszűnése nem lehet-e megengedhető ezen utóbbi esetben. Az említett bíróság álláspontja szerint az ettől eltérő döntés egyébként arra utalna, hogy a minimális fizetett éves szabadság, amelyet a 2003/88 irányelv és a Charta biztosít, az elhunyt munkavállaló örökösei védelmének a biztosítását is célozza.

17 Ebben a kontextusban a kérdést előterjesztő bíróság azt kérdezi továbbá, hogy a 2003/88 irányelv 7. cikke vagy a Charta 31. cikkének (2) bekezdése kifejthet-e olyan joghatást, amely kötelezi a munkáltatót arra, hogy a munkavállaló örököseinek a ki nem vett fizetett éves szabadságért pénzbeli megváltást fizessen azon körülmény ellenére, hogy a jelen ügyben a jelen ítélet 15. pontjában említett nemzeti jogi rendelkezések e lehetőséget kizárják.

18 Végezetül a C-570/16. sz. ügyben a kérdést előterjesztő bíróság, amely megállapítja, hogy az alapjogvita két magánszemély között van folyamatban, azt a kérdést veti fel, hogy az említett uniós jogi rendelkezések esetleges közvetlen hatálya ilyen kontextusban is működhet-e.

19 E körülmények között a Bundesarbeitsgericht (szövetségi munkaügyi bíróság) úgy határozott, hogy az eljárásokat felfüggeszti, és előzetes döntéshozatal céljából a következő kérdéseket – melyek közül az első azonos szöveggel a C-569/70. és a C-570/16. sz. ügyben is előterjesztésre kerül, míg a második csupán a C-570/16. sz. ügyben – terjeszti a Bíróság elé:

„1) Jogot biztosít-e a [2003/88/EK] irányelv 7. cikke vagy a [Charta] 31. cikkének (2) bekezdése a munkaviszony fennállása alatt elhalálozott munkavállaló örökösének a munkavállalót a halála előtt megillető minimális éves szabadság pénzbeli megváltásához, ami kizárt a [BUrlG-nek] a [BGB] 1922. §-ának (1) bekezdésével összefüggésben értelmezett 7. §-ának (4) bekezdése alapján?

2) Az első kérdésre adandó igenlő válasz esetén akkor is így van-e ez, ha a munkaviszony két magánszemély között állt fenn?”

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésekről

Az elfogadhatóságról

20 M. Broßonn vitatja az előzetes döntéshozatal iránti kérelmek elfogadhatóságát amiatt, hogy a Bíróság a 2014. június 12-i Bollacke ítéletében (C-118/13, EU:C:2014:1755) már megállapította, hogy a 2003/88 irányelv 7. cikkével ellentétes az olyan nemzeti jogszabály, illetve nemzeti gyakorlat, mint az alapügyek tárgyát képező szabályozás, amely szerint a munkavállaló halála esetén a fizetett éves szabadsághoz való jog anélkül szűnik meg, hogy jogot keletkeztetne a még ki nem vett fizetett éves szabadság pénzbeli megváltásához. Márpedig annak megállapítása, hogy ugyanezen rendelkezéssel nem ellentétes az ilyen nemzeti rendelkezés abban a tekintetben, hogy kizárja ugyanezen megváltásnak az örökösökre való átszállását, hatástalanná tenné a Bíróság ezen ítéletből kitűnő útmutatását. Másrészt a bíróságok és a nemzeti jogelmélet jelentős része azt az álláspontot képviseli, hogy az alapügyek tárgyát képező nemzeti szabályozást lehetséges az említett útmutatással összhangban értelmezni.

21 E tekintetben azonban emlékeztetni kell először is arra, hogy még ha a Bíróságnak van is az adott jogkérdést megoldó ítélkezési gyakorlata, a nemzeti bíróságok továbbra is teljesen szabadon fordulhatnak a Bírósághoz, ha azt célszerűnek tartják, anélkül hogy az a körülmény, hogy az értelmezésre előterjesztett rendelkezéseket a Bíróság már értelmezte, azzal a következménnyel járna, hogy a Bíróság elveszíti az újbóli határozathozatalra vonatkozó hatáskörét (2014. július 17-i Torresi ítélet, C-58/13 és C-59/13, EU:C:2014:2088, 32. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

22 Következésképpen az a körülmény, hogy a Bíróság a 2014. június 12-i Bollacke ítéletben (C-118/13, EU:C:2014:1755) már értelmezte a 2003/88 irányelv 7. cikkét ugyanazon nemzeti szabályozás tekintetében, mint amely az alapügyek tárgyát képezi, nem vezethet a jelen ügyek keretében előterjesztett kérdések elfogadhatatlanságához.

23 Másodszor az állandó ítélkezési gyakorlat szerint a Bíróság és a nemzeti bíróságok között az EUMSZ 267. cikk által létrehozott együttműködés keretében kizárólag az ügyben eljáró és a meghozandó határozatért felelős nemzeti bíróság feladata annak eldöntése, hogy az ügy sajátos jellemzőire tekintettel az ítélet meghozatalához szükség van-e az előzetes döntéshozatalra, és hogy a Bíróságnak feltett kérdések relevánsak-e. Következésképpen, ha a feltett kérdések az uniós jog értelmezésére vonatkoznak, a Bíróság főszabály szerint köteles határozatot hozni (2018. március 6-i SEGRO és Horváth ítélet, C-52/16 és C-113/16, EU:C:2018:157, 42. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

24 A nemzeti bíróság által előterjesztett kérelem elutasítása csak abban az esetben lehetséges, ha nyilvánvaló, hogy az uniós jog kért értelmezése nem függ össze az alapügy tényállásával vagy tárgyával, ha a probléma hipotetikus jellegű, vagy ha nem állnak a Bíróság rendelkezésére azon ténybeli és jogi

elemek, amelyek ahhoz szükségesek, hogy a feltett kérdéseket hasznos módon válaszolja meg (2018. március 6-i SEGRO és Horváth ítélet, C-52/16 és C-113/16, EU:C:2018:157, 43. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

25 E tekintetben, és M. Broßonn azon érvét illetően, amely szerint az alapügyek tárgyát képező nemzeti szabályozás értelmezhető oly módon, hogy biztosított legyen a 2003/88 irányelvnek a Bíróság által a 2014. június 12-i Bollacke ítéletben (C-118/13, EU:C:2014:1755) értelmezett 7. cikkével való összhang, valóban igaz, hogy az a kérdés, hogy mellőzni kell-e valamely nemzeti rendelkezés alkalmazását amiatt, hogy az ellentétes az uniós joggal, csak akkor merül fel, ha nincs semmilyen lehetőség e rendelkezésnek az uniós joggal összhangban történő értelmezésére (lásd ebben az értelemben: 2012. január 24-i Dominguez ítélet, C-282/10, EU:C:2012:33, 23. pont).

26 Arra is emlékeztetni kell azonban, hogy a nemzeti jog uniós joggal összhangban álló értelmezése ezen elvének vannak bizonyos korlátai. Így az általános jogelvek korlátozzák a nemzeti bíróság azon kötelezettségét, hogy a belső jog irányadó szabályainak értelmezésekor és alkalmazásakor figyelembe kell vennie az irányelv tartalmát, továbbá e kötelezettség nem szolgálhat a nemzeti jog *contra legem* értelmezésének alapjául (2012. január 24-i Dominguez ítélet, C-282/10, EU:C:2012:33, 25. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

27 Márpedig az alapügyekben, amint az a jelen ítélet 15. pontjából kitűnik, a kérdést előterjesztő bíróságnak a közlése szerint éppen ilyen korláttal kell szembenéznie. Álláspontja szerint ugyanis a BUrlG 7. §-ának a BGB 1922. §-ának (1) bekezdésével összefüggésben értelmezett (4) bekezdése nem értelmezhető a 2003/88 irányelvnek a Bíróság által a 2014. június 12-i Bollacke ítéletben (C-118/13, EU:C:2014:1755) értelmezett 7. cikkével összhangban.

28 E körülmények között az előzetes döntéshozatal iránti kérelmek nem tekinthetők elfogadhatatlannak, mivel a feltett kérdések arra vonatkoznak, hogy az e kérelmekben hivatkozott uniós jogi rendelkezések a nemzeti jognak az uniós joggal összhangban való értelmezésére vonatkozó ilyen lehetőség hiányában vezethetnek-e ahhoz a következményhez, hogy a nemzeti bíróságnak adott esetben mellőznie kell az említett nemzeti szabályozás alkalmazását, többek között két magánszemély közötti jogvita keretében.

29 A fenti megfontolásokra tekintettel az előzetes döntéshozatal iránti kérelmeket elfogadhatónak kell tekinteni.

Az ügy érdeméről

Előzetes megfontolások

30 Meg kell jegyezni, hogy amint az az előzetes döntéshozatalra utaló határozatoknak a jelen ítélet 13–17. pontjában kifejtett indokaiból kitűnik, melyek alapján a C-569/16. sz. ügyben előterjesztett kérdést és a C-570/16. sz. ügyben előterjesztett első kérdést értelmezni kell, az említett kérdések két különálló részből állnak.

31 Először is a kérdést előterjesztő bíróság lényegében arra vár választ, hogy a 2003/88 irányelv 7. cikkét és a Charta 31. cikkének (2) bekezdését úgy kell-e értelmezni, hogy azokkal ellentétes az olyan szabályozás, mint amely az alapügyek tárgyát képezi, és a Bíróság által a 2014. június 12-i Bollacke ítéletben (C-118/13, EU:C:2014:1755) kifejtett értelmezést nem kellene-e újragondolni vagy árnyalni e tekintetben.

32 Másodszor, és feltételezve, hogy a Bíróság az említett értelmezést fenntartja, a kérdést előterjesztő bíróság arra vár választ, hogy az uniós jog ugyanezen rendelkezéseit úgy kell-e értelmezni, hogy azok közvetlen hatállyal rendelkeznek, és így az ilyen nemzeti szabályozás alkalmazását a nemzeti bíróságnak mellőznie kell, amennyiben az nem értelmezhető az említett rendelkezésekből származó követelményekkel összhangban.

33 Végezetül a kérdést előterjesztő bíróság a C-570/16. sz. ügyben előterjesztett második kérdésével arra vár választ, hogy a szóban forgó nemzeti szabályozás tekintetében érvényesülő ilyen kiszorító hatás két magánszemély közötti jogvita keretében is működhet-e.

34 E körülmények között elsőként a C-569/16. sz. ügyben előterjesztett kérdés első részét, valamint a C-570/16. sz. ügyben előterjesztett első kérdés első részét kell vizsgálni, majd másodszor – és a közöttük lévő kapcsolatra tekintettel együttesen – az említett kérdések második részét, és a C-570/16. sz. ügyben előterjesztett második kérdést.

A C-569/16. sz. ügyben előterjesztett kérdés első részéről és a C-570/16. sz. ügyben előterjesztett első kérdés első részéről

35 A kérdést előterjesztő bíróság a C-569/16. sz. ügyben előterjesztett kérdése első részével, amely azonos a C-570/16. sz. ügyben előterjesztett első kérdésének első részével, lényegében arra vár választ, hogy a 2003/88 irányelv 7. cikkét és a Charta 31. cikkének (2) bekezdését úgy kell-e értelmezni, hogy azokkal ellentétes az olyan nemzeti szabályozás, mint amely az alapügyek tárgyát képezi, amelynek alkalmazása keretében a munkaviszonynak a munkavállaló halála miatti megszűnése esetén az e rendelkezések alapján megszerzett, a munkavállaló által a halálát megelőzően ki nem vett fizetett éves szabadsághoz való jog megszűnik, anélkül hogy az említett szabadságok pénzbeli megváltásához való, olyan jog keletkezhetne, amely a munkavállaló örököseire öröklés útján átszállhat.

36 Először is a 2003/88 irányelv 7. cikke vonatkozásában emlékeztetni kell arra, hogy amint a kérdést előterjesztő bíróság megállapítja, a 2014. június 12-i Bollacke ítéletben (C-118/13, EU:C:2014:1755), amelyet egy olyan üggyel kapcsolatban hoztak meg, amelynek ténybeli kontextusa hasonló volt a jelen egyesített ügyekéhez, és amely ugyanazon nemzeti szabályozással függött össze, mint amely a jelen alapügyek tárgyát képezi, a Bíróság az említett ítélet 30. pontjában megállapította, hogy az említett uniós jogi rendelkezést úgy kell értelmezni, hogy azzal ellentétes az olyan nemzeti jogszabály, illetve nemzeti gyakorlat, amely előírja, hogy a fizetett éves szabadsághoz való jog anélkül szűnik meg, hogy jogot keletkeztetne a még ki nem vett szabadság pénzbeli megváltásához, ha a munkaviszony a munkavállaló halála miatt szűnik meg.

37 Amint az az előzetes döntéshozatalra utaló határozatokból és a jelen ítélet 14–16. pontjából kitűnik, a kérdést előterjesztő bíróság mindazonáltal bizonyos kételyeket táplál a Bíróság által ily módon megállapított értelmezést illetően, lényegében azon oknál fogva, hogy a fizetett éves szabadság céljai, melyek annak lehetővé tételében állnak, hogy a munkavállaló pihenhessen, és rendelkezésére álljon a kikapcsolódásra és szabad időtöltésre alkalmas idő, az érdekelt elhalálozásától nem tűnnek többé elérhetőnek.

38 E tekintetben elsőként emlékeztetni kell arra, hogy a Bíróság állandó ítélkezési gyakorlata szerint a minden munkavállalót megillető, fizetett éves szabadsághoz való jogot az uniós szociális jog különleges fontossággal bíró elvének kell tekinteni, amelytől nem lehet eltérni, és amelynek az illetékes nemzeti hatóságok általi érvényesítése csak a 2003/88 irányelvben kifejezetten meghatározott korlátok között történhet (lásd ebben az értelemben: 2014. június 12-i Bollacke ítélet, C-118/13, EU:C:2014:1755, 15. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat). Ugyanígy, az uniós jog által biztosított ezen alapvető jog tiszteletben tartásának biztosítása érdekében a 2003/88 irányelv 7. cikke nem

értelmezhető megszorítóan a munkavállalót ez alapján megillető jogok kárára (lásd ebben az értelemben: 2014. június 12-i Bollacke ítélet, C-118/13, EU:C:2014:1755, 22. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

39 Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint az éves szabadsághoz való jog a fizetett éves szabadsághoz való jognak – mint az uniós szociális jog egyik alapvető elvének – a két alkotórésze közül csupán az egyiket képezi, mivel ezen elv magában foglalja a bér kifizetéséhez való jogot is. Az uniós jogalkotó által többek között a 2003/88 irányelv 7. cikkében használt „fizetett éves szabadság” fogalma ugyanis azt jelenti, hogy az ennek értelmében vett éves szabadság idejére a munkavállaló díjazását továbbra is folyósítani kell. Más szóval: ez utóbbinak e pihenés és szabadidő alatt meg kell kapnia rendes díjazását (2014. június 12-i Bollacke ítélet, C-118/13, EU:C:2014:1755, 20. és 21. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

40 A 2003/88 irányelv 7. cikkének (1) bekezdésében előírt, szabadság után járó fizetés arra szolgál, hogy lehetővé tegye, hogy a munkavállaló ténylegesen kivegye azt a szabadságot, amelyre jogosult (2006. március 16-i Robinson-Steele és társai ítélet, C-131/04 és C-257/04, EU:C:2006:177, 49. pont).

41 A Bíróság állandó ítélkezési gyakorlata szerint a 2003/88 irányelv 7. cikkében rögzített éves szabadsághoz való jog célja ugyanis annak a lehetővé tétele, hogy a munkavállaló egyrészt kipihenhesse a munkaszerződése alapján rá háruló feladatok végrehajtását, másrészt pedig rendelkezésére álljon a kikapcsolódásra és szabad időtöltésre alkalmas idő (2016. július 20-i Maschek ítélet, C-341/15, EU:C:2016:576, 34. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

42 Így a 2003/88 irányelv 7. cikkének (2) bekezdése annak előírásával, hogy a fizetett éves szabadság minimális időtartama nem helyettesíthető az annak fejében nyújtott pénzbeli megváltással, a munkaviszony megszűnésének esetét kivéve,többek között annak biztosítását szolgálja, hogy a munkavállaló tényleges pihenőidővel rendelkezhessen biztonságának és egészségének hatékony védelme érdekében (lásd ebben az értelemben: 2006. március 16-i Robinson-Steele és társai ítélet, C-131/04 és C-257/04, EU:C:2006:177, 60. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

43 Ha a munkaviszony megszűnik, a munkavállalót megillető fizetett éves szabadság tényleges kivételére többé nincs lehetőség. A 2003/88 irányelv 7. cikkének (2) bekezdése azt, hogy a munkavállalónak joga van a ki nem vett éves szabadság pénzbeli megváltásához, annak megakadályozása érdekében írja elő, hogy e lehetőség hiánya miatt a munkavállaló számára teljes mértékben kizárt legyen, hogy e joggal – akár pénzbeli juttatás formájában – élhessen (lásd ebben az értelemben: 2009. január 20-i Schultz-Hoff és társai ítélet, C-350/06 és C-520/06, EU:C:2009:18, 56. pont; 2014. június 12-i Bollacke ítélet, C-118/13, EU:C:2014:1755, 17. pont; 2016. július 20-i Maschek ítélet, C-341/15, EU:C:2016:576, 27. pont).

44 E rendelkezés ahhoz, hogy a pénzbeli megváltáshoz való jog megnyíljon, semmilyen egyéb feltételt nem támaszt az ahhoz kapcsolódó feltételen kívül, hogy egyrészt a munkaviszony megszűnt, másrészt a munkavállaló nem vette ki az összes, őt e munkaviszony megszűnésekor megillető fizetett éves szabadságot (lásd ebben az értelemben: 2014. június 12-i Bollacke ítélet, C-118/13, EU:C:2014:1755, 23. pont).

45 Így a 2003/88 irányelv 7. cikkének (2) bekezdésében előírt pénzbeli megváltáshoz való jog tekintetében a munkaviszony megszűnésének oka nem releváns (lásd ebben az értelemben: 2016. július 20-i Maschek ítélet, C-341/15, EU:C:2016:576, 28. pont).

46 Bár az a körülmény, hogy a munkavállaló elhunyt, valóban azzal az elkerülhetetlen következménnyel jár, amint a kérdést előterjesztő bíróság is megállapítja, hogy e munkavállaló számára megszűnik mindenfajta tényleges, arra vonatkozó lehetőség, hogy élvezhesse azt a pihenésre és kikapcsolódásra szánt időt, amely az azon fizetett éves szabadsághoz való joghoz kapcsolódik, amely őt ezen elhalálozás időpontjában megillette, nem ismerhető el, hogy az ilyen körülmény visszaható hatállyal teljes

mértékben megszüntetné az ilyen módon megszerzett jogot, amely, amint arra a jelen ítélet 39. pontja emlékeztetett, egy ugyanolyan jelentőségű második alkotórészt is magában foglal, nevezetesen a bér kifizetéséhez való jogot (lásd ebben az értelemben: 2014. június 12-i Bollacke ítélet, C-118/13, EU:C:2014:1755, 25. pont).

47 E tekintetben azt is meg kell állapítani, hogy a Bíróság már kimondta, hogy a 2003/88 irányelv 7. cikkének (2) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy a munkavállaló a nyugdíjba vonulásakor jogosult azon fizetett éves szabadság pénzbeli megváltására, amelyet például azért nem vett ki, mert a betegsége miatt nem látta el feladatait (lásd: 2016. július 20-i Maschek ítélet, C-341/15, EU:C:2016:576, 31. és 32. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat). Márpedig az ilyen munkavállaló szintén nem élvezheti az olyan időszakként értelmezett szabadságot, amelynek a célja annak a lehetővé tétele, hogy a szakmai tevékenysége jövőbeni elvégzésének perspektívájában kipihenje magát, és kikapcsolódjon, hiszen főszabály szerint a szakmai visszavonulás időszakába érkezett, és így lényegében az említett fizetett éves szabadságban konkrétabban csupán pénzbeli formában részesül.

48 Ezenfelül a munkavállaló által megszerzett fizetett éves szabadsághoz való jog a pénzügyi oldalát tekintve szigorúan vagyoni jellegű, és ezáltal annak be kell kerülnie az érdekelt vagyonába, így e személy halála az említett vagyont, és következésképpen azokat a személyeket, akikre e vagyonnak öröklés útján át kell szállnia, nem foszthatja meg a fizetett éves szabadsághoz való jog ezen vagyoni alkotórészének a tényleges élvezetétől.

49 Az ugyanis, ha a munkavállalónak a fizetett éves szabadsághoz való szerzett joga vagy a ki nem vett szabadság után járó pénzbeli megváltásnak a kifizetéséhez való, ehhez kapcsolódó joga a munkaviszony megszűnése esetén megszűnik, anélkül hogy az érdekeltnek ténylegesen lehetősége lett volna e fizetett éves szabadsághoz való jog gyakorlására, e jognak magát a lényegét sértené (lásd ebben az értelemben: 2013. szeptember 19-i Bizottság kontra Strack [felülvizsgálat] ítélet, C-579/12 RX-II, EU:C:2013:570, 32. pont).

50 Így, abban az esetben, ha a munkaviszony a munkavállaló halálával szűnt meg, a pénzbeli kompenzáció elengedhetetlennek bizonyul a munkavállalót megillető fizetett éves szabadsághoz való jog hatékony érvényesülésének biztosítása érdekében (lásd ebben az értelemben: 2014. június 12-i Bollacke ítélet, C-118/13, EU:C:2014:1755, 24. pont).

51 Másodszor emlékeztetni kell arra, hogy a fizetett éves szabadsághoz való jog – mint az uniós szociális jog elve – nemcsak különlegesen fontos, hanem azt kifejezetten rögzíti a Charta 31. cikkének (2) bekezdése, amely Charta esetében az EUSZ 6. cikk (1) bekezdése a Szerződésekkel megegyező jogi kötőerőt ismer el (2016. június 30-i Sobczyszyn ítélet, C-178/15, EU:C:2016:502, 20. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

52 Márpedig az uniós jogrendben így biztosított alapvető jogokat az uniós jog által szabályozott valamennyi tényállásra alkalmazni kell (2014. január 15-i Association de médiation sociale ítélet, C-176/12, EU:C:2014:2, 42. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

53 Mivel az alapeljárások tárgyát képező nemzeti szabályozás a 2003/88 irányelvet hajtja végre, az alapeljárásokban alkalmazni kell a Charta 31. cikkének (2) bekezdését (lásd analógia útján: 2014. január 15-i Association de médiation sociale ítélet, C-176/12, EU:C:2014:2, 43. pont).

54 E tekintetben először is magából a Charta 31. cikke (2) bekezdésének a szövegéből következik, hogy az említett rendelkezés előírja minden munkavállaló „jog[át]” az „éves fizetett szabadsághoz”.

55 Ezenfelül a Charta 31. cikkéhez fűzött magyarázatok értelmében – amelyeket az EUSZ 6. cikk (1) bekezdésének harmadik albekezdése és e Charta 52. cikkének (7) bekezdése szerint figyelembe kell venni annak értelmezése során – az említett Charta 31. cikkének (2) bekezdése a 93/104 irányelven, valamint az 1961. október 18-án Torinóban aláírt és 1996. május 3-án Strasbourgban felülvizsgált

Európai Szociális Charta (kihirdette: az 1999. évi C. tv.) 2. cikkén, és az Európai Tanács 1989. december 9-én Strasbourgban tartott ülésén elfogadott, a munkavállalók alapvető szociális jogairól szóló közösségi charta 8. pontján alapul (2013. szeptember 19-i Bizottság kontra Strack [felülvizsgálat] ítélet, C-579/12 RX-II, EU:C:2013:570, 27. pont).

56 Márpedig, amint az a 2003/88 irányelv (1) preambulumbekezdéséből kitűnik, ezen irányelv egységes szerkezetbe foglalta a 93/104 irányelvet, és a 2003/88 irányelvnek a fizetett éves szabadságra vonatkozó 7. cikke szó szerint átveszi a 93/104 irányelv 7. cikkének szövegét (2013. szeptember 19-i Bizottság kontra Strack [felülvizsgálat] ítélet, C-579/12 RX-II, EU:C:2013:570, 28. pont).

57 Ebben a kontextusban végezetül emlékeztetni kell arra, hogy a Bíróságnak már volt alkalma annak pontosítására, hogy a 2003/88 irányelv 7. cikkének (1) bekezdésében szereplő „fizetett éves szabadság” kifejezés, amelyet ugyanúgy kell értelmezni, mint a Charta 31. cikkének (2) bekezdésében szereplő „éves fizetett szabadság” kifejezést, azt jelenti, hogy az e rendelkezések értelmében vett éves szabadság idejére a munkabért továbbra is folyósítani kell, és hogy más szóval a munkavállalónak erre a pihenőidőre meg kell kapnia a rendes munkabérét (lásd ebben az értelemben: 2011. szeptember 15-i Williams és társai ítélet, C-155/10, EU:C:2011:588, 18. és 19. pont).

58 Amint azt a Bíróság a jelen ítélet 39. pontjában felidézte, az éves szabadsághoz való jog a fizetett éves szabadsághoz való jognak, mint az uniós szociális jog egyik alapvető – a 93/104 irányelv 7. cikke és a 2003/88 irányelv 7. cikke által rögzített, időközben a Charta 31. cikkének (2) bekezdésében kifejezetten alapvető jogként előírt – elvének a két alkotórésze közül csupán az egyiket képezi. Az említett alapvető jog tehát magában foglalja a bér kifizetéséhez való jogot is, valamint a „fizetett” éves szabadsághoz való e jog lényegéhez tartozó jogként annak a jogát is, hogy a munkaviszony megszűnésekor ki nem vett éves szabadságért pénzbeli megváltást nyújtsanak.

59 E tekintetben e jog csak a Charta 52. cikkének (1) bekezdésében előírt szigorú feltételeknek és többek között az említett jog lényeges tartalmának a tiszteletben tartása mellett korlátozható. Így a tagállamok nem térhetnek el a 2003/88 irányelvnek a Charta 31. cikkének (2) bekezdésével összefüggésben értelmezett 7. cikkéből következő, azon elvtől, amely szerint a megszerzett, fizetett éves szabadsághoz való jog nem szűnhet meg a nemzeti jog által meghatározott referencia-időszak és/vagy átviteli időszak lejártakor, ha a munkavállaló nem volt abban a helyzetben, hogy kivegye a szabadságát (lásd ebben az értelemben: 2017. november 29-i King ítélet, C-214/16, EU:C:2017:914, 56. pont).

60 Amint arra a Bíróság a jelen ítélet 46. pontjában emlékeztetett, ugyanígy kizárt, hogy a tagállamok úgy határozzanak, hogy a munkaviszony halál miatti megszűnése visszaható hatállyal a munkavállaló által megszerzett fizetett éves szabadsághoz való jog teljes elvesztését vonja maga után, az ilyen jog ugyanis magán a szabadsághoz való jogon túlmenően egy azonos jelentőségű, második alkotórészt is magában foglal, nevezetesen a bér kifizetéséhez való jogot, ami igazolja azt, hogy az érdekelt vagy az örökösei számára pénzbeli megváltást fizessenek azon éves szabadságért, amelyet a munkaviszony megszűnéséig nem vettek ki.

61 A Charta 31. cikkének (2) bekezdése ezért a hatálya alá tartozó helyzetek vonatkozásában különösen azzal a következménnyel jár, hogy a tagállamok számára nem megengedett olyan szabályozás elfogadása, amelynek következtében a munkavállaló halála e személyt visszaható hatállyal megfosztja a halála előtt megszerzett fizetett éves szabadsághoz való jogtól, és ezáltal megfosztja az örököseit az e jog helyébe lépő pénzbeli megváltástól, mint az említett jog részét képező vagyoni alkotórésztől.

62 A fentiekre tekintettel, és az egyébiránt a jelen ítélet 38–50. pontjában felidézetteket figyelembe véve meg kell állapítani, hogy abban az esetben, ha a munkaviszony a munkavállaló halála miatt szűnik meg, nem csak a 2003/88 irányelv 7. cikkének (2) bekezdéséből, hanem a Charta 31. cikkének (2) bekezdéséből is következik, hogy annak megakadályozása érdekében, hogy az e munkavállaló által

megszerzett fizetett éves szabadsághoz való alapvető jog visszaható hatállyal elvesszen, ideértve annak vagyoni alkotórészét is, az érdekeltnek a ki nem vett szabadság pénzügyi megváltásához való joga öröklés útján átszállhat az örököseire.

63 Következésképpen a C-569/16. sz. ügyben előterjesztett kérdés első részére, és a C-570/16. sz. ügyben előterjesztett első kérdés első részére azt a választ kell adni, hogy a 2003/88 irányelv 7. cikkét és a Charta 31. cikkének (2) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy azokkal ellentétes az olyan nemzeti szabályozás, mint amely az alapügyek tárgyát képezi, amelynek alkalmazása keretében a munkaviszonynak a munkavállaló halála miatti megszűnése esetén az e rendelkezések alapján megszerzett, az e munkavállaló által a halálát megelőzően ki nem vett fizetett éves szabadsághoz való jog megszűnik, anélkül hogy az említett szabadság pénzbeli megváltásához való, olyan jog keletkezhetne, amely az említett munkavállaló örököseire öröklés útján átszállhat.

A C-569/16. sz. ügyben előterjesztett kérdés második részéről, a C-570/16. sz. ügyben előterjesztett első kérdés második részéről, valamint az utóbbi ügyben előterjesztett második kérdésről

64 A kérdést előterjesztő bíróság a C-569/16. sz. ügyben előterjesztett kérdésének második részével, valamint a C-570/16. sz. ügyben előterjesztett első kérdésének második részével lényegében arra vár választ, hogy abban az esetben, ha az olyan nemzeti szabályozást, mint amely az alapügyek tárgyát képezi, nem lehetséges oly módon értelmezni, hogy a 2003/88 irányelv 7. cikkével és a Charta 31. cikkének (2) bekezdésével való összhang biztosított legyen, az említett uniós jogi rendelkezéseket oly módon kell-e értelmezni, hogy azok következményeképpen az ilyen nemzeti szabályozás alkalmazását a nemzeti bíróságnak mellőznie kell, és az elhunyt munkavállaló örököseinek a volt munkáltatója terhére pénzbeli megváltást kell nyújtani az ugyanezen rendelkezések alapján megszerzett, és az említett munkavállaló által ki nem vett fizetett éves szabadságért. A kérdést előterjesztő bíróság a C-570/16. sz. ügyben előterjesztett második kérdésével arra vár választ, hogy az említett uniós jogi rendelkezések ilyen értelmezését kell-e alkalmazni ebben az esetben az elhunyt munkavállaló és annak volt munkáltatója közötti jogvita keretében is, amennyiben e munkáltató magánszemély.

65 Először is emlékeztetni kell arra, hogy az a kérdés, hogy mellőzni kell-e valamely nemzeti rendelkezés alkalmazását amiatt, hogy az ellentétes az uniós joggal, csak akkor merül fel, ha nincs semmilyen lehetőség e rendelkezésnek az uniós joggal összhangban történő értelmezésére.

66 E tekintetben hangsúlyozni kell, hogy a belső jog alkalmazásakor a tagállami bíróságok kötelesek a belső jogot úgy értelmezni, hogy a szóban forgó irányelv eredményének eléréséhez a lehető legteljesebb mértékig figyelembe veszik annak szövegét és célját, következésképpen megfelelni az EUMSZ 288. cikk harmadik bekezdésének (2012. január 24-i Dominguez ítélet, C-282/10, EU:C:2012:33, 24. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

67 Hangsúlyozni kell azt is, hogy az uniós joggal összhangban álló értelmezés elve megköveteli, hogy a nemzeti bíróságok hatáskörük keretei között tegyenek meg mindent annak érdekében, hogy a belső jog egészére tekintettel és az általa elfogadott értelmezési módszerek alkalmazásával biztosítsák a szóban forgó irányelv teljes érvényesülését, és annak céljával összhangban álló eredményre jussanak (2012. január 24-i Dominguez ítélet, C-282/10, EU:C:2012:33, 27. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

68 Amint a Bíróság megállapította, az ilyen értelmezés követelménye többek között a nemzeti bíróságok azon kötelezettségével jár, hogy adott esetben módosítaniuk kell az állandó ítélkezési gyakorlatot, amennyiben az a belső jognak valamely irányelv céljaival összeegyeztethetetlen értelmezésén alapul. Következésképpen valamely nemzeti bíróság többek között nem tekintheti megalapozottan úgy, hogy csupán azon okból kifolyólag nem tud valamely nemzeti rendelkezést az uniós joggal összhangban

értelmezni, mivel e rendelkezést korábban állandó jelleggel e joggal összeegyeztethetetlen módon értelmezték (2018. április 17-i Egenberger ítélet, C-414/16, EU:C:2018:257, 72. és 73. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

69 A jelen ügyben a kérdést előterjesztő bíróságnak teljesítenie kell az uniós jogból származó kötelezettségét, amely abban áll, hogy a jelen ítélet előző három pontjában felidézett elvek alapján ellenőriznie kell, hogy az uniós joggal összhangban álló ilyen értelmezés lehetséges-e.

70 Mindezek megállapítását követően, először is azon esetleges közvetlen hatályt illetően, amelyet a 2003/88 irányelv 7. cikke tekintetében el kellene ismerni, a Bíróság állandó ítélkezési gyakorlatából az következik, hogy minden esetben, amikor valamely irányelv rendelkezései tartalmukat tekintve feltétel nélkülieknek és kellően pontosaknak tűnnek, azokra a magánszemélyek a nemzeti bíróságok előtt az állammal szemben hivatkozhatnak, ha az elmulasztotta az irányelv határidőn belüli átültetését a nemzeti jogba, vagy azt helytelenül ültette át (2012. január 24-i Dominguez ítélet, C-282/10, EU:C:2012:33, 33. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat). Ezenfelül amikor a jogalanyok az állammal szemben valamely irányelvre hivatkozhatnak, akkor ezt attól függetlenül tehetik meg, hogy az állam milyen minőségében – munkáltatóként vagy hatóságként – jár el. Ugyanis mindkét esetben el kell kerülni, hogy az állam előnyt szerezhessen az uniós jog általa történt megsértéséből (2012. január 24-i Dominguez ítélet, C-282/10, EU:C:2012:33, 38. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

71 E megfontolások alapján a Bíróság elismerte, hogy a jogalanyok hivatkozhatnak valamely irányelv feltétel nélküli és kellően pontos rendelkezéseire többek között valamely tagállammal, és annak közigazgatási szerveivel szemben, ideértve a decentralizált szerveket is (lásd ebben az értelemben: 2018. augusztus 7-i Smith ítélet, C-122/17, EU:C:2018:631, 45. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

72 Márpedig a Bíróság már megállapította, hogy a 2003/88 irányelv 7. cikkének (1) bekezdése eleget tesz a feltétlenségre és a kellő pontosságra vonatkozó e kritériumoknak, mivel a tagállamokkal szemben egyértelműen megfogalmazott és pontosan meghatározott eredménykötelezettséget ír elő, továbbá semmilyen feltételtől nem függ a benne foglalt azon szabály alkalmazása, mely szerint minden munkavállalónak legalább négy hét fizetett éves szabadságot kell biztosítani. E cikk tehát megfelel a közvetlen hatály fennállásához szükséges feltételeknek (lásd ebben az értelemben: 2012. január 24-i Dominguez ítélet, C-282/10, EU:C:2012:33, 34–36. pont).

73 Ami ezen irányelv 7. cikkének (2) bekezdését illeti, amint azt a Bíróság a jelen ítélet 44. pontjában felidézte, az említett rendelkezés ahhoz, hogy a pénzbeli megváltáshoz való jog megnyíljon, semmilyen egyéb feltételt nem támaszt az ahhoz kapcsolódó feltételen kívül, hogy egyrészt a munkaviszony megszűnt, és másrészt a munkavállaló nem vette ki az összes, őt e munkaviszony megszűnésekor megillető éves szabadságot. E jogot közvetlenül az említett irányelv biztosítja, és az nem függhet más feltételektől, mint amelyeket az irányelv kifejezetten előír (lásd ebben az értelemben: 2014. június 12-i Bollacke ítélet, C-118/13, EU:C:2014:1755, 28. pont). Az említett rendelkezés tehát szintén megfelel a közvetlen hatály fennállásához szükséges feltételeknek.

74 A jelen ügyben a C-569/16. sz. ügy vonatkozásában nem vitatott, hogy egyrészt M. E. Bauer férje a Wuppertal városhoz kapcsolódó munkaviszony megszűnését okozó elhalálozásakor nem vette ki az összes olyan fizetett éves szabadságot, amelyre ebben az időpontban jogosult volt, és másrészt az sem vitatott, hogy az említett munkáltató decentralizált hatóság.

75 Mivel a 2003/88 irányelv 7. cikke, amint az a jelen ítélet 72. és 73. pontjából kitűnik, megfelel a közvetlen hatály fennállásához szükséges feltételeknek, M. E. Bauer férje, vagy a halálára tekintettel az örököse jogosult arra, amint az a Bíróságnak a jelen ítélet 70. és 71. pontjában felidézett ítélkezési gyakorlatából következik, hogy Wuppertal város terhére pénzbeli megváltásban részesüljön az említett

rendelkezés alapján megszerzett, és az érdekelt által ki nem vett fizetett éves szabadságért, és a nemzeti bíróságok e tekintetben kötelesek mellőzni azon nemzeti szabályozás alkalmazását, amely, amint az alapügyekben, kizárná e pénzbeli megváltás megszerzését.

76 Ezzel szemben a C-570/16. sz. ügy tárgyát képező alapjogvitát illetően, amely M. Broßonn,mint elhunyt férjének az örököse, és annak volt munkáltatója, V. Willmeroth között van folyamatban, emlékeztetni kell arra, hogy a Bíróság állandó ítélkezési gyakorlata szerint valamely irányelv önmagában nem keletkeztethet magánszemélyekre vonatkozó kötelezettséget, következésképpen arra ilyenként nem is lehet magánszemélyekkel szemben hivatkozni. Ugyanis az át nem ültetett vagy helytelenül átültetett irányelv valamely rendelkezése felhívhatóságának a magánszemélyek egymás közötti viszonyaira való kiterjesztése egyenértékű lenne az Unió azon hatáskörének elismerésével, hogy azonnali hatállyal rendelhet el magánszemélyeket terhelő kötelezettségeket, noha erre csak ott van hatásköre, ahol rendeletalkotási hatáskörrel rendelkezik (2018. augusztus 7-i Smith ítélet, C-122/17, EU:C:2018:631, 42. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

77 Így valamely irányelv azon rendelkezésére, amely magánszemélyeket jogosít vagy rájuk kötelezettséget ró, kizárólag magánszemélyek közötti jogvitában önmagában még akkor sem lehet hivatkozni, ha az máskülönben egyértelmű, pontos és feltétel nélküli (2018. augusztus 7-i Smith ítélet, C-122/17, EU:C:2018:631, 43. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

78 Amint azt a Bíróság már megállapította, magánszemélyek közötti jogvitában tehát nem lehet a 2003/88 irányelv 7. cikkére hivatkozni a fizetett éves szabadsághoz való jog teljes érvényesülésének biztosítása és az e joggal ellentétes valamennyi nemzeti jogi rendelkezés alkalmazásának mellőzése érdekében (2015. március 26-i Fenoll ítélet, C-316/13, EU:C:2015:200, 48. pont).

79 A fentiekre tekintettel másodszor meg kell vizsgálni a Charta 31. cikke (2) bekezdésének hatályát annak megállapítása érdekében, hogy e rendelkezésre – amellyel kapcsolatban a jelen ítélet 52–63. pontjában megállapításra került, hogy az alkalmazandó az olyan helyzetekre, mint amelyek az alapügyekhez kapcsolódnak, és azt oly módon kell értelmezni, hogy azzal ellentétes az olyan szabályozás, mint amely az alapügyek tárgyát képezi – hivatkozni lehet-e a C-570/16. sz. ügyet jellemzőhöz hasonló, magánszemélyek közötti jogvitában annak elérése érdekében, hogy a nemzeti bíróság mellőze az említett nemzeti szabályozás alkalmazását, és az elhunyt munkavállaló örökösei számára e munkavállaló volt munkáltatójának a terhére pénzbeli megváltást biztosítson azon ki nem vett fizetett éves szabadságért, amelyre az említett munkavállaló a halálának időpontjában az uniós jog alapján jogosult volt.

80 E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy a fizetett éves szabadsághoz való jog az uniós szociális jog alapvető elvét képezi.

81 Ez az elv maga a tagállamok által uniós szinten kidolgozott, olyan egyezményeken alapul, mint a munkavállalók alapvető szociális jogairól szóló közösségi charta, amelyet egyébiránt az EUMSZ 151. cikk is említ, valamint olyan nemzetközi egyezményeken, amelyek tekintetében az említett tagállamok együttműködtek, vagy amelyekhez csatlakoztak. Ezen utóbbiak között szerepel az Európai Szociális Charta, amelynek minden tagállam részese, mivel csatlakoztak annak eredeti, vagy átdolgozott, vagy mindkét változatához, és amelyet az EUMSZ 151. cikk szintén említ. Meg kell továbbá említeni a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet 1970. június 24-i, a fizetett éves szabadságról szóló, 132. sz. (átdolgozott) egyezményét (kihirdette: 2000. évi LXVI. tv.), amely, amint azt a Bíróság a 2009. január 20-i Schultz-Hoff és társai ítélet (C-350/06 és C-520/06, EU:C:2009:18) 37. és 38. pont jában megállapította, tartalmazza az említett szervezet azon elveit, amelyekkel kapcsolatban a 2003/88 irányelv (6) preambulumbekezdése előírja, hogy azokat figyelembe kell venni.

82 E tekintetben a 93/104 irányelv negyedik preambulumbekezdése konkrétan emlékeztet arra, hogy a munkavállalók alapvető szociális jogairól szóló közösségi charta a 8. pontjában megállapítja, hogy az Unióban minden munkavállalónak joga van az éves fizetett szabadságra, amelynek időtartamát progresszíven kell harmonizálni a nemzeti gyakorlatoknak megfelelően (lásd ebben az értelemben: 2001. június 26-i BECTU ítélet, C-173/99, EU:C:2001:356, 39. pont).

83 A 93/104 irányelv 7. cikke és a 2003/88 irányelv 7. cikke tehát nem maguk vezették be a fizetett éves szabadsághoz való jogot, amelynek többek között számos nemzetközi egyezmény a forrása (lásd analógia útján: 2018. április 17-i Egenberger ítélet, C-414/16, EU:C:2018:257, 75. pont), és amely az uniós szociális jog alapvető elveként kógens jellegű (lásd ebben az értelemben: 2006. március 16-i Robinson-Steele és társai ítélet, C-131/04 és C-257/04, EU:C:2006:177, 48. és 68. pont), és az említett alapvető elv, amint azt a Bíróság a jelen ítélet 58. pontjában hangsúlyozta, magában foglalja magát a „fizetett” éves szabadsághoz való jogot, valamint e jog lényegéhez tartozó jogként annak a jogát is, hogy a munkaviszony megszűnésekor ki nem vett éves szabadságért pénzbeli megváltást nyújtsanak.

84 A Charta 31. cikkének (2) bekezdése azáltal, hogy kógens módon előírja, hogy „minden munkavállalónak” „joga” van „az éves fizetett szabadsághoz”, anélkül hogy e tekintetben például a Charta 27. cikkéhez hasonlóan, amely a 2014. január 15-i Association de médiation sociale ítélet (C-176/12, EU:C:2014:2) tárgyát képezte, „az uniós jogban, valamint a nemzeti jogszabályokban és gyakorlatban meghatározott esetek[re] és feltételek[re]” hivatkozna, az uniós szociális jog alapvető elvét fejezi ki, amelytől csak a Charta 52. cikkének (1) bekezdésében előírt szigorú feltételeknek, és többek között a fizetett éves szabadsághoz való alapvető jog lényeges tartalmának a tiszteletben tartása mellett lehet eltérni.

85 A fizetett éves szabadsághoz való jog, amelyet a Charta 31. cikkének (2) bekezdése minden munkavállaló tekintetében előír, magát a létezését tekintve tehát egyidejűleg kógens és feltétel nélküli jellegű, ezen utóbbi ugyanis nem igényel az uniós vagy a nemzeti jogi rendelkezések általi konkretizálást, és e rendelkezések csupán részletezhetik az éves szabadság pontos tartamát, valamint adott esetben e jog gyakorlásának bizonyos feltételeit. Következésképpen az említett rendelkezés önmagában elegendő ahhoz, hogy a munkavállalókra olyan jogot ruházzon, amelyre önmagában hivatkozhatnak a munkáltatóval szemben indított jogvitáik keretében olyan helyzetekben, amelyek az uniós jog, és következésképpen a Charta hatálya alá tartoznak (lásd analógia útján: 2018. április 17-i Egenberger ítélet, C-414/16, EU:C:2018:257, 76. pont).

86 A Charta 31. cikkének (2) bekezdése ezért különösen azzal a következménnyel jár a Charta hatálya alá tartozó helyzeteket illetően, hogy egyrészt a nemzeti hatóságnak mellőznie kell az alapügyek tárgyát képezőhöz hasonló, olyan nemzeti szabályozás alkalmazását, amelynek következtében a munkavállaló halála e személyt visszaható hatállyal megfosztja a halála előtt megszerzett fizetett éves szabadsághoz való jogtól, és ezáltal megfosztja az örököseit az e jog helyébe lépő pénzbeli megváltástól, mint az említett jog részét képező vagyoni alkotórésztől, és másrészt a munkáltatók nem hivatkozhatnak az ilyen nemzeti szabályozás létezésére annak érdekében, hogy kivonják magukat az említett pénzbeli megváltás kifizetése alól, amelyre kötelezi őket az említett rendelkezés által ily módon biztosított alapvető jog tiszteletben tartása.

87 A Charta 31. cikkének (2) bekezdése által a magánszemélynek minősülő munkáltatók tekintetében ily módon kiváltott joghatásokat illetően meg kell állapítani, hogy bár e Charta 51. cikkének (1) bekezdése előírja, hogy a rendelkezéseinek címzettjei – a szubszidiaritás elvének megfelelő figyelembevétele mellett – az Unió intézményei, szervei és hivatalai, valamint a tagállamok annyiban, amennyiben az Unió jogát hajtják végre, az említett 51. cikk (1) bekezdése nem tér ki arra a kérdésre, hogy az ilyen magánszemélyek adott esetben közvetlenül kötelezhetők-e az említett Charta bizonyos rendelkezéseinek a tiszteletben tartására, és így az nem értelmezhető úgy, hogy az szisztematikusan kizárja ennek a lehetőségét.

88 Először is, amint arra a főtanácsnok az indítványának a 78. pontjában emlékezetett, az, hogy az elsődleges jog bizonyos rendelkezéseinek a címzettjei elsősorban a tagállamok, nem zárja ki, hogy azok a magánszemélyek közötti jogviszonyokra is alkalmazhatóak legyenek (lásd ebben az értelemben: 2018. április 17-i Egenberger ítélet, C-414/16, EU:C:2018:257, 77. pont).

89 A Bíróság továbbá többek között már elismerte azt, hogy a Charta 21. cikkének (1) bekezdésében előírt tilalom önmagában elég ahhoz, hogy magánszemélyre olyan jogot ruházzon, amelyre hivatkozhat a más magánszeméllyel szemben folyamatban lévő jogvita keretében (2018. április 17-i Egenberger ítélet, C-414/16, EU:C:2018:257, 76. pont), anélkül tehát, hogy a Charta 51. cikkének (1) bekezdésével ez ellentétes lenne.

90 Végezetül, pontosabban a Charta 31. cikkének (2) bekezdését illetően hangsúlyozni kell, hogy a fizetett éves szabadság időszakaihoz való, valamennyi munkavállalót megillető jog a jellegénél fogva megfelelő kötelezettséget ró a munkáltatóra, nevezetesen az ilyen fizetett szabadság biztosítására vonatkozó kötelezettséget.

91 Amennyiben a kérdést előterjesztő bíróság számára lehetetlen lenne az alapügyek tárgyát képező nemzeti szabályozásnak az oly módon való értelmezése, hogy a Charta 31. cikkének (2) bekezdésével való összhangja biztosított legyen, e bíróság az olyan helyzetben, mint amely a C-570/16. sz. ügyet jellemzi, köteles a hatásköreinek keretén belül biztosítani az említett rendelkezésből eredő jogi védelmet, és garantálni e rendelkezés teljes érvényesülését, szükség esetén mellőzve az említett nemzeti szabályozás alkalmazását (lásd analógia útján: 2018. április 17-i Egenberger ítélet, C-414/16, EU:C:2018:257, 79. pont).

92 A fenti megfontolásokra tekintettel a C-569/16. sz. ügyben előterjesztett kérdés második részére, és a C-570/16. sz. ügyben előterjesztett első kérdés második részére valamint második kérdésre azt a választ kell adni, hogy abban az esetben, ha az olyan nemzeti szabályozást, mint amely az alapügyek tárgyát képezi, nem lehetséges oly módon értelmezni, hogy a 2003/88 irányelv 7. cikkével és a Charta 31. cikkének (2) bekezdésével való összhang biztosított legyen, az elhunyt munkavállaló örököse és az e munkavállaló volt munkáltatója közötti jogvitában eljáró nemzeti bíróságnak az említett nemzeti szabályozás alkalmazását mellőznie kell, és gondoskodnia kell arról, hogy az elhunyt munkavállaló örököse e munkáltató terhére pénzbeli megváltásban részesüljön az említett rendelkezések alapján megszerzett, és az említett munkavállaló által a halálát megelőzően ki nem vett fizetett éves szabadságért. Ez a kötelezettség a nemzeti bíróság tekintetében a 2003/88 irányelv 7. cikke és a Charta 31. cikkének (2) bekezdése alapján fennáll abban az esetben, ha a jogvita az ilyen örökös, valamint decentralizált hatóságnak minősülő munkáltató között folyik, és az utóbbi rendelkezés alapján abban az esetben is, ha az örökös és magánszemélynek minősülő munkáltató közötti jogvitáról van szó.

A költségekről

93 Mivel ez az eljárás az alapeljárásban részt vevő felek számára a kérdést előterjesztő bíróság előtt folyamatban lévő eljárás egy szakaszát képezi, ez a bíróság dönt a költségekről. Az észrevételeknek a Bíróság elé terjesztésével kapcsolatban felmerült költségek, az említett felek költségeinek kivételével, nem téríthetők meg.

A fenti indokok alapján a Bíróság (nagytanács) a következőképpen határozott:

1) **A munkaidő-szervezés egyes szempontjairól szóló, 2003. november 4-i 2003/88/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv 7. cikkét és az Európai Unió Alapjogi Chartája 31. cikkének (2) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy azokkal ellentétes az olyan nemzeti szabályozás, mint amely az alapügyek tárgyát képezi, amelynek alkalmazása keretében a munkaviszonynak a munkavállaló halála miatti megszűnése esetén az e rendelkezések alapján megszerzett, az e munkavállaló által a halálát megelőzően ki nem vett fizetett éves**

szabadsághoz való jog megszűnik, anélkül hogy az említett szabadság pénzbeli megváltásához való, olyan jog keletkezhetne, amely az említett munkavállaló örököseire öröklés útján átszállhat.

2) **Abban az esetben, ha az olyan nemzeti szabályozást, mint amely az alapügyek tárgyát képezi, nem lehetséges oly módon értelmezni, hogy a 2003/88 irányelv 7. cikkével és az Alapjogi Charta 31. cikkének (2) bekezdésével való összhang biztosított legyen, az elhunyt munkavállaló örököse és az e munkavállaló volt munkáltatója közötti jogvitában eljáró nemzeti bíróságnak az említett nemzeti szabályozás alkalmazását mellőznie kell, és gondoskodnia kell arról, hogy az elhunyt munkavállaló örököse e munkáltató terhére pénzbeli megváltásban részesüljön az említett rendelkezések alapján megszerzett, és az említett munkavállaló által a halálát megelőzően ki nem vett fizetett éves szabadságért. Ez a kötelezettség a nemzeti bíróság tekintetében a 2003/88 irányelv 7. cikke és az Alapjogi Charta 31. cikkének (2) bekezdése alapján fennáll abban az esetben, ha a jogvita az ilyen örökös, valamint decentralizált hatóságnak minősülő munkáltató között folyik, és az utóbbi rendelkezés alapján abban az esetben is, ha az örökös és magánszemélynek minősülő munkáltató közötti jogvitáról van szó**

Aláírások

i — A jelen szöveg 49., 55. és 56. pontjában az első elektronikus közzétételt követően nyelvi módosítás történt.